

Afscheid van het groeidenken?

In ESB van 7 april verscheen het artikel 'Bevolkingsafname vereist een ander beleid' van Wim Derks. Jouke van Dijk en Piet Pellenburg reageren, waarop Wim Derks vervolgens een antwoord geeft.

In zijn artikel stelt Derks dat het beleid afscheid moet nemen van het groeidenken. Alleen dan zal het beleid tijdig in staat zijn om goed te anticiperen op de door Derks voorspelde bevolkingsdaling. Derks is bang dat er anders te veel woonwijken, (spoor)wegen en bedrijventerreinen worden aangelegd. De kans is groot dat het kabinet de resultaten van Derks aangrijpt om nieuwe investeringen overbodig te verklaren, vooral buiten de Randstad. Bij het besluit om de Zuiderzeelijn niet aan te leggen is dat al gebeurd. Dat is jammer want de kans dat de voorspellingen van Derks uitkomen is niet groot. Ze wijken ook sterk af van andere voorspellingen. De voorspellingen van Derks zijn namelijk gebaseerd op zeer pessimistische uitgangspunten en op achterhaalde aannames over het ruimtelijke gedrag van mensen en bedrijven.

Het is gebruikelijk om voor dergelijke langetermijnvoorspellingen uit te gaan van meerdere scenario's met verschillende veronderstellingen. Maar Derks is heel stellig in zijn bewering en gelooft maar in één – nogal pessimistisch – scenario. Het CPB presenteert bij haar voorspellingen tot 2040 een scenario waarbij de bevolking met een half miljoen daalt, maar presenteert ook twee scenario's waarbij de bevolking een paar miljoen toeneemt. Opvallend is bij Derks dat de daling van de bevolking op nationaal niveau samen gaat met een afname van de werkloosheid, terwijl volgens het CPB de werkloosheid juist het hoogst wordt als de bevolkingsgroei laag is. Derks stelt gewoon dat als de bevolking daalt de werkloosheid door krapte op de arbeidsmarkt zal dalen, zonder in te gaan op de opvallende contradictie met het CPB-scenario en de daarbij behorende argumenten. Derks voorspelt krapte op de arbeidsmarkt omdat de arbeidsparticipatie niet verder zal stijgen. Hij gaat voorbij aan het mogelijk beschikbaar komen van extra arbeidsaanbod door institutionele hervormingen in de WAO of doordat het aantal gewerkte uren kan stijgen als er minder parttime gewerkt gaat worden. De analyse van Derks is gebaseerd op een reeks twijfelachtige aannames over zowel de binnen- als de buitenlandse migratie. De mogelijkheid dat er extra arbeidskrachten uit het buitenland komen wordt door Derks uitgesloten.

Tegenover de zorgwekkende bevolkingsontwikkeling die Derks schetst voor veel regio's buiten de Randstad, staan verscheidene andere studies waarin de bevolkingsontwikkeling voor die regio's veel positiever wordt geschat. De regionale verschillen in werkloosheid gaan ook verdwijnen volgens Derks. Dat is echter geen uitkomst van het model, maar dat stopt hij er zelf in. Hij neemt simpelweg aan dat de regionale verschillen in werkloosheid vanaf

2006 elk jaar met tien procent zullen afnemen maar onderbouwt dat niet. Ook de aannames die hij doet over het ruimtelijk keuzegedrag van mensen en bedrijven zijn niet erg plausibel. Derks stelt dat de fileproblematiek zal verminderen als de bevolkingsgroei stagneert, maar ziet over het hoofd dat de pendelstromen in de jaren negentig vele malen sneller zijn gegroeid dan de groei van de bevolking door veranderingen in het ruimtelijk keuzegedrag van mensen en bedrijven.

Er zijn meer van die veranderingen in het ruimtelijk keuzegedrag: ondernemers in de Randstad worden steeds minder tevreden over de eigen vestigingsplaats terwijl ondernemers buiten de Randstad steeds tevredener blijken met de locatie van hun bedrijf in de eigen stad en regio. Woon- en leefmilieu worden steeds vaker medebepalend voor de locatiekeuze (een internationaal opgemerkte trend). Bedrijven volgen met hun vestigingskeuze in toenemende mate de woonvoorkeur van hun medewerkers. Ook deze trend wordt door Derks niet onderkend: hij gaat er vanuit dat de Randstad arbeidskrachten weg zal zuigen uit de periferie. Derks waarschuwt voor een overschot aan bedrijventerreinen omdat op deze terreinen vooral bedrijven zouden zitten, waarvan de productie naar lagelonenlanden verdwijnt. Maar op bedrijventerreinen zitten vandaag de dag vooral veel bedrijven uit de logistieke sector (groothandel, opslag, transport, communicatie) en kantoren (publieke en commerciële diensten) waarvoor de uittocht richting lagelonenlanden niet speelt.

Wim Derks waarschuwt voor een daling van de bevolking en adviseert beleidsmakers daarom terughoudend te zijn met investeringen in woningbouw, infrastructuur en bedrijventerreinen. De voorspellingen van Derks zijn echter gebaseerd op twijfelachtige aannames en achterhaalde theorieën over het ruimtelijke keuzegedrag van mensen en bedrijven. Het is waarschijnlijker dat de bevolking wel blijft groeien en de periferie niet leegloopt. En zelfs als de bevolking stabiel blijft, wil dat niet zeggen dat er niet meer wegen, woningen en bedrijventerreinen nodig zijn. Derks wil alleen in de Randstad investeren en niet meer in de periferie. Dat is niet alleen slecht voor de perifere regio's, maar ook voor de nationale welvaart. Als beleidsmakers zich te veel door de uitkomsten van Derks laten leiden kunnen we daar in de toekomst wel eens veel spijt van krijgen.

JOUKE VAN DIJK EN PIET PELLENBARG

De auteurs zijn hoogleraar bij de afdeling Economische Geografie van de Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen.

jouke.van.dijk@rug.nl